

ברכות לב. וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך שכעס על בנו והיה מכה גדולה והיה אהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו: ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומר מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חברו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים.

עין איה ברכות א פרק ה סימן נה

יסוד זכות אבות השמור לבנים הוא מפני שהאבות מטביעים מדותיהם הטובות בטבע בלב בניהם, ואפי' סרו בפועל הבנים מדרך הישרה מ"מ כשהי' כח הטוב של האבות גדול מאד, פועל כח ירושת אבות שלעולם אי אפשר שיהי' קלקול הבנים גדול כ"כ עד שלא יהי' אפשר שירפאו ממשותבתם, כ"א באיזה הערות מוסריות של חכמה או שבת ד' ע"י יסורין יחזרו לעצם טבע נפשם הטובה שירשו מאבותיהם הצדיקים. והנה כח הירושה מאבות תלוי הרבה בחוזק הקנין שהי' למדות הללו בנפש האבות, וגודל הרושם וההתעצמות שהי' בנפשם עמהם. וכל שיגדל יותר הרושם על נפש האבות מתכונות המדות הטובות כה תעמיק פעולתם בטבע הבנים. עד שאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב היו כ"כ דבקים במדות הקדושות והטובות שראויות להיות לנחלה לעם קדוש ששם ד' נקרא עליו, עד שהספיקה מעלתם להקנות קנין נצחי לבניהם, מרותיהם הטובות כפי מה שאפשר לקבל לעם שלם בכללו. ואמנם המדות הראשיות כאשר יתבודדו בהתגברותם באנשים מיוחדים, יגדל רשומם בנפש יותר מאלו יקבצו כולם באחד, שאז אע"פ שתשתכלל השלימות יותר באדם אחד שהשלים נפשו עם כלל המדות הטובות. אבל בהכרח חוזק הרושם יחלש מפני שכל אחת פועלת רושם על הנפש ומחלשת את זולתה. ואולי שלשת המדות הראשיות שמצטיינים בהם עם ד', רחמנות, ביישנות, גמ"ח, כ"א מהם פועלת בנו ביותר מפני שכ"א מהאבות לקח לו אחת מהנה לעיקר בחייו. אברהם מדת החסד, יצחק הצניעות והביישנות כנראה מהנהגתו בנשואיו, יעקב מדת הרחמים שמהם באים אהבת הורים לבנים שהתגברה בו ביותר. ואף שלגבי ערך מנהיג יותר טוב הוא השתכללות כל חמדת המדות, אבל אצל אבות להוריש לבנים, לבנות גוי איתן מצויין בצדקת מדותיו ותכונותיו הנעלות, יש יתרון להתיחדות המדות מפני חוזק הרושם שבא מצד ההתיחדות. והנה עד כמה יפעלו הכוחות מצד הירושה להתגבו על קלקולי הבחירה רק לאלהים הוא המשפט. והנה העם אז נשחת, שאבד סגולותיו ע"י חטא העגל, שעבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים, שנכללו בע"ז, שלשתם הן הפך מרחמנות ביישנות גמ"ח. שפיכות דמים היפך הרחמנות, גלוי עריות היפך ביישנות, ע"ז היפך גמילות חסדים. כי גמ"ח באה רק מההכרה השלימה של אחדות השי"ת, שמזה באה הידיעה לאחד ג"כ כל הברואים והמעשים ע"י שיתוף הפעולות לטובת הכלל, וע"ז תעוות הדרך הישרה הזאת להרחיק את האדם מהשקפת ההתאחדות ובזה יגבר כח הפירוד וכח ההרגשה הגשמית רק לבצעו ותאוותיו של כל אחד. ואם אבדו עכ"פ בפועל את מעלתם אבל מ"מ ע"י השתדלות רבה של הרועה הנאמן מוכנים היו להאיר עוד מחשכי נפשם, ולהוציא הסגולות הטובות הטמונות אל הפועל. ואם מדת דינו ית' יחייב שכבר אין תקוה מזה, שכיון שנפל העם כ"כ עד שמעצמו לא יוכל להתיצב על דרך טוב בטבעו, אין לו תקנה ואין שוה להניחו כ"א להכחידו ולהוציא עם שיהי' טוב מעצמו ושומר תכונתו, אמר כי מי יערב שהבאים ישמרו תכונתם הטובה והם יותר עלולים להתקלקל. באשר כלל ישראל, שהתפשט ברובם שרידי המדות שהתגברו אצל כ"א מהאבות ביחידות, ראויים יותר לשמירה הטבעית של המורשה הקדושה. ואם הם אפשריים לקלקול שאין תקוה לו איך תתכן תקוה מובטחת. וכיון שיש תקוה מובטחת וכריתות ברית, ע"כ הוא מפני שיש דבר במורשה שאינו מתאבד לעד, והיא ההכנה שצפונה ויש בה יכולת להתרומם ע"י עבודת אדם גדול העומד בפרץ כמשה רבינו ע"ה, א"כ הם ראויים לסליחה. ואם הקנין העמוק של שלשת האבות אינו מספיק למורשה מובטחת, איכה יספיק הקנין שכבר נתאחד בשכלול שאף שהוא נעלה מצד שלימות ההנהגה, אבל כ"א מהמדות ע"כ הוחלשה מעט מעומק הרגשתה, וכשתתפשט בהמון עם רב לא תבא מצד השתכללות שזה בא רק מצד הבחירה והכשרון היחידי, כ"א תבא מצד עומק הרושם וההתאחדותו בטבע הנפש ואיך יכול לעמוד לפ"ז בהיות הכסא של רגל אחד.

2. ניסים ומסירות-נפש

ואחרי כל אלה, יש מקום לבירור אמיתי מתוך מקורות תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, מה גורם להופעת מצבים אלו של ניסים, ל"סדר" של גילוי ניסים - כלשונו הקדושה של המהר"ל.¹⁵ חז"ל מודיעים לנו שניסים מופיעים בזכות מסירות-נפש על קידוש השם: "דמסרי נפשיהו אקדושת השם מיתרחיש להו ניסא".¹⁶ מסירות-נפש היא מצב מעל ההרגל והטבע, והיא מביאה ניסים שהם מעל ההרגל והטבע: רק מסירות-נפש על קדושת השם, וכן מסירות-נפש על כלל ישראל, על ארץ-ישראל, על התורה, שדרכם מופיעה הקדושה האלוהית בעולם. "ונקדשתי בתוך בני ישראל"¹⁷, בני ישראל מצווים על קידוש השם,¹⁸ ומתוך הגודל והתוקף של הדבקות האלוהית, מופיעה מסירות-הנפש. מסירות-נפש זו נמצאת בנו מיסוד אברהם אבינו ע"ה בעקידה.¹⁹

יש אמנם עניין של זכות, זכות מסירות-נפש, אבל מעל זה יש כלל יסודי שהוא מעל כל חשבון - גזירה אלוהית, ורק אחרי הבנה זו, יש מקום לגשת לפירוט סדר גילוי ניסים. אחרי שיש גזירה אלוהית שיתגלו ניסים, הרי הם מופיעים על-פי סדרי מסירות-הנפש הישראלית,

גם אם הגאולה באה מפני שהגיע זמן הקץ, גם אז היא מופיעה על-ידי מסירות-נפשי.²⁰ גם את הסברות השונות לכל מה שקורה בחיים יש למצוא בתורה, בדברי אלוהים חיים. ההלכה מחייבת לברר כל דבר מתוך המקורות ולהאזין בדברים הנמשכים מתוך "משה קיבל תורה מסיני" - ולמעט בסברות עצמיות שלנו. על-כן יש לחזור הרבה על דברי תורה, ולעסוק בבירור דברי הלכה, ובבירור דעת ד' ואמונה בד', ועל-ידי זה דבקים בתורה. יש להתרומם מעל כל הקושיות, ולתפוס את הדברים כהויותם האלוהית.

וכן אומר המהר"ל - לגבי השאלה במה זכה אברהם אבינו לגילוי אלוהי - שאין הבחירה בו תלויה בצדקתו, כפי שנאמר לגבי נח, אלא בגזירה אלוהית. ואנו הננו המשך של אברהם אבינו על-פי סדר הבריאה האלוהית.²¹